Hvad en ansøgning om optagelse på Rigshospitalets jordemoderskole i 1916 fortæller om en husmandsfamilie i Nr. Bøel

Af Magne Juhl

I jordemodereksamensprotokollen (1) over uddannede jordemødre fra 1739 til 1920 står kun følgende om en pige, der fødtes i Jernvedlund, voksede op i Gørding og var på Vejen Vestermark, da hun søgte om optagelse på jordemoderskolen:
Marie Dorthea Pedersen født Schultz, gift med arbejdsmand i Ribe amt, eksamen 24.9.1917 med første karakter.
Da der i ansøgningen (2) om optagelse på skolen er mange flere oplysninger, end der normalt ses i disse, findes det relevant at fortælle om hende og hendes familie ud fra den.
Her er teksten moderniseret og navneord skrevet med lille.

Hendes egen ansøgning

Dateret Vejen Vestermark står der:
Undertegnede ansøger hermed om optagelse på Jordemoderskolen dette år. Jeg er født 1887 den 30. September og gift med arbejdsmand Jakob Pedersen, Vejen Vestermark pr. Vejen. De nødvendige attester medfølger.

Der krævedes attest fra læge og præst samt dokumentation for, at ansøgningen var skrevet af ansøgeren selv, og på ansøgningen er tilføjet *"at ansøgerinden selv har skrevet sin ansøgning bevidnes herved. Sønder Gørding Vejrup Pastorat den 6.5.1916, S. Søbye"*.

Sognepræstens attest

Fra samme sognepræst er vedlagt konfirmationsattest: *Sønder Gørding Sogns ministerialbog udviser, at Marie Dorthea Schultz, datter af husmand Hans Kristian Schultz og hustru Helene Kristine Kristensen af Nr. Bøel i Sønder Gørding sogn i Gørding herred, er født i Jernved by og sogn den 30. september 1887, døbt i Jernved Kirke den 26. december 1887, konfirmeret i S. Gørding Kirke den 6. april 1902. Dom om konfirmandens kundskaber mg. Den 6.5.1916, S. Søbye.*
Præsten skriver ikke noget om hendes kristelige vandel, hvilket der tidligere blev lagt stor vægt på, men han nøjes med at sende oplysningerne fra hendes konfirmation.

Attest fra kontorchef og sognerådsmedlem

Måske fordi sognepræsten ikke har skrevet noget om ansøgerens vandel, har hun fået følgende:
På anmodning attesterer vi herved, at arbejdsmand Jacob Pedersens hustru Marie Dorthea Pedersen født Schultz, boende Vejen Vestermark, i den tid, vi har kendt hende, altid har ført en såvel hæderlig som sædelig vandel i enhver henseende. Vejen den 2. maj 1916. Chr. Andersen, kontorchef, sognerådsmedlem A. P. Billund, gårdejer.

Amtslægens attest

Marie Dorthea Pedersen født Schultz, 28 år, gift med arbejdsmand Jakob Pedersen i Vejen Stationsby har jeg i dag undersøgt.
Hendes forældre er døde. Faderen af hjertelammelse, moderen af nyrebetændelse, 64 og 68 år gamle. Hun har 2 levende søskende, 1 rask broder og 1 sindssyg søster; 3 søskende er døde. To ved ulykkestilfælde og 1 af difteritis.
Hendes mand er rask og selv har hun kun som barn haft difteritis. Hun har et net og tækkeligt væsen, meget små og særdeles velformede hænder og må skønnes velegnet til jordemodergerning. Intet tegn til tuberculose. Amtslægen i Ribe 1915; oktober 2 CLBinzer
Carl Ludvig Binzer (1855-1925) var distriktslæge i Ribe fra november 1896 og amts- og kredslæge samme sted fra april 1915 til sin død (3).

Anbefalinger fra arbejdsgivere

Rigtigheden af afskriften af disse to anbefalinger er bevidnet 13. Januar 1911 af Eduard Melbye, sognepræst i Sønder Gørding pastorat.

a, fra Den danske Diakonissestiftelse

Denne anbefaling er ikke bevaret helt, idet lidt af øverste højre hjørne af papiret mangler, herunder årstallet. Det manglende er her erstattet med ---.
Den danske Diakonissestiftelse København Juli 31
På given foreanledning skal jeg hermed oplyse, at Dorth--- Schultz, som indtrådt på Diakonissestiftelsen 17. Oktob--- 1906, her har gennemgået den sædvanlige uddannelse. Hu--- i maj 1909 til vuggestuen, gik derefter til juli over på ---, hvor hun så godt som uden afbrydelse forblev til ind i Ja--- 1908. I de "følgend medisementer" assisterede hun Søster--- delingen, hvor flere syge søster blev plejede og den 22de --- udtrådte hun af stiftelsens tjeneste for at overgå i menighedspleje på landet. Dorthea Schultz har således haft lejlighed til at se forskelligt og er kommen en del ind i sygeplejen. Vi har den overbevisning, at hun, med hvad hun har tilegnet sig, vil kunne gøre fyldest i sygeplejen på landet, hvortil hun særlig føler sig kaldet. Søster Zahrtman, forstanderinde.

b, fra Skovridergården i Gødding

At jeg med glæde og på det bedste anbefaler sygeplejerske Marie Schultz, som en i alle måder omhyggelig og dygtig sygeplejerske, som med interesse omfatter sine syge og ikke skyer anstrengelse og opofrelse for at betjene dem og er behagelig og tillidsvækkende, hvad jo er gode egenskaber for en sygeplejerske; hvorfor jeg med tryghed anbefaler hende til hendes besværlige virksomhed, hvor den så skal røgtes. 8. februar 1910, Fru E. Krohn Skovridergården, Gøddinggård
Ifølge folketællingen 1911 var Fru E. Krohns fulde navn Kirstine Emilie A. Klüver, gift med statsskovridder Detlef C. E. Krohn i Gjøddinggaard i Nørup sogn. Begge var født i 1844.

Om hendes forældre og søskende

Ud fra oplysninger fra kirkebøger og mine notater om personer fra Jernved sogn (4) sammenholdt med ovennævnte kan følgende anføres:
Marie Dorthea fødtes i Jernvedlund i Jernved sogn, og hun havde 6 søskende, hvor en søster var dødfødt. En søster, Bodil Marie, blev

kun 1 år gammel, og det må være hende, der døde af difteri. En søster med samme navn må være hende, der var sindssyg.
Af de 3 brødre døde 2 ved ulykkestilfælde. Knud døde som 26 årig ugift tjenestekarl i Stenderup, Føvling sogn, hvor han tjente hos gårdmandsenke Kirsten Marie Andersen. Han døde efter ved en fejltagelse at have drukket gift.
En anden broder, Kristian, døde som 17-årig. Som tjenestekarl i Nr. Bøel kom han i sin tjeneste for nær til en hakkelsesmaskine og fik sit ene ben skadet sådan, at han måtte indlægges på Ribe Sygehus, hvor han døde.
Forældrene døde henholdsvis 19.4.1910 og 10.12.1911 i Nørre Bøel som husmand og husmandsenke, 62 og 68 år gamle.
Tilbage i 1916 var broderen Johannes Marinus Schultz. En gravsten på kirkegården i Gørding viser, at han døde i Gørding den 6.4.1951.
Søsteren, Bodil Maries skæbne er ikke kendt.

Om ansøgeren og manden

Efter konfirmation i Gørding blev Marie Dorthea gift i Gørding den 4.4.1911 med Jens Jacob Pedersen på Skølvad Marke, hvor han fra 1911 ejede matrikel 2i. Han var født i Andst sogn, altså tæt på Vejen Vestermark, hvortil de senere flyttede. Forloverne var indremissionær i Esbjerg Ole Nielsen Poulsen og husmand i Lundtofte, Føvling sogn Kristen Schultz. Sidstnævnte var brudens farbror.
Der nævnes ikke noget i ansøgningen om, at de havde fået børn. Det var heller ikke længere en betingelse for at blive jordemoderelev.
Vi ser af de to anbefalinger, at hun blev sygeplejeelev på Diakonissestiftelsen i København i 1906, og hun er udtrådt derfra for at blive sygeplejerske på landet. Om hun kun har været på skovriddergården i Gødding eller været sygeplejerske for hele Nørup sogn, er uvist. Nørup sogn er nabosogn til faderens fødesogn, Randbøl.
Fra Gødding er hun senest 1911 vendt tilbage til Gørding for at blive gift og bo i Skølvad i Jernved sogn.
Om forholdene på Diakonissestiftelsen kan vi læse i Aja Høy-Nielsens bog (5) side 20-22 og side 56 samt 113, hvor det nævnes, at Gørding-Vejrup fik en sygeplejeforening senest i 1908. I 1912 var sygeplejersken der Karoline Hermansen, der i 1960'erne som 85-årig medvirkede i en radioudsendelse om sine oplevelser som sygeplejerske i de to sogne. Hun fortalte, at at hun blev sendt ud i små hjem med en syg mor og mange børn. Hun vaskede, "lavede

Fotografi fra omkring 1900 fra Det kongelige Fredriks Hospital (Billede gengivet fra bogen "Bogen om hjemmefødsel", Lindhardt & Ringhof, 2003)

mad og sådan og malkede". Det hændte også, at hun vågede. Bestyrelsen bestemte hvilke hjem, hun skulle i. Hendes løn var 600 kroner om året. Det blev så ikke fremtiden for Marie Dorthea Schultz, som jo først havde uddannelse til sygeplejen.

Hendes virke som jordemoder

Der var i alt 13 ansøgere fra Ribe amt ved ansøgningsrunden om optagelse på jordemoderskolen i 1916. Amtslægen i Ribe foretog en indstilling, så ansøgerne blev rangstillede, og Marie Pedersen født Schultz blev indstillet som nummer to af de 13.
Det vides ikke hvor mange af de 13, der blev optaget på skolen, men ud fra eksamenslisten (1) ses, at kun de to, der blev indstillet som nr. 1 og 2, fik eksamen i 1917. Det var Aase Valborg Varming født Münster, der da boede i Grønninglund pr. Brørup og var alene med to børn, som var indstillet som nr. 1. De to blev færdige med eksamen samme dag og har således fulgtes ad på skolen.
Ingen af dem er nævnt i bogen om jordemødre fra 1935 (6), og Marie Dorthea var ikke i familie med læge Holger August Schultz, der var læge i Bramming fra december 1926 (3).
Vi har således ikke nogen oplysninger om Marie Dorthea Pedersen født Schultz`s virke som jordemoder og videre skæbne, men måske kan nogle af årbogens læsere fortælle herom.
Om jordemødre fra Ribe amt og enkelte andre amter kan læses i mine oversigter på hjemmesiden for Slægtshistorisk Forening i Viborg (www.viborgslaegt.dk under medlemssiderne).

Litteratur:
1) Magne Juhl: Jordemodereksamen i København til 1920. En transskribering af jordemodereksamensprotokollen fra 1739 til 1920 med tilføjelser om nogle jordemødre og en kort oversigt over antallet m.m. Forventes trykt som bog.
2) Rigshospitalets Jordemoderskole: Ansøgninger om elevplads (1910-1924) 12 (1916-1917 (bestilles via Daisy fra Statens Arkiver).
3) Den danske lægestand, 11. Udgave, København 1936.
4) Magne Juhl, Personer fra Jernved sogn. Et værk i 6 bind, som findes på flere arkiver på Bramming-egnen.
5) Aja Høy-Nielsen, Sygeplejersker i en provins. Dansk Sygeplejeråd, 1999.
6) W. Nellemose: Danmarks Jordemødre, Charlottenlund 1935.

Om forfatteren:
Magne Juhl, f. 1947 på Virkelyst i Jernved. Student Kolding 1968, lægevidenskabelig embedseksamen (ÅU) 1975, lic.med. 1985. Ledende overlæge (ortopædkir.) ved Regionshospitalet Viborg 1988. Lægefagligt og -historisk aktiv (Jysk Medicinhistorisk Selskab). Har bidraget med flere artikler til Fra Ribe amt og til Bramming Lokalårbog.